

М. Әділбекұлы*, PhD докторанты¹

А.Ж. Сатбаева, PhD²

Ж.А. Бабажанова, э.ғ.к., профессор³

Г.И. Айтходжаева, лектор⁴

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Астана қ., Қазақстан¹

«Қазақстанның Даму Банкі» АҚ, Астана қ., Қазақстан^{1,2}

Қазақ ұлттық хореография академиясы, Астана қ., Қазақстан³

Алматы технологиялық университеті, Алматы қ., Қазақстан⁴

* – негізгі автор (хат-хабарларға арналған автор)

e-mail: merey.kz@mail.ru

ҚАЗАҚСТАННЫҢ ӨНДЕУ ӨНЕРКӘСІБІ КӘСІПОРЫНДАРЫНЫҢ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ҚЫЗМЕТІНІҢ КӨРСЕТКІШТЕРІН ТАЛДАУ

Мақалада Қазақстанның өңдеу өнеркәсібі кәсіпорындарының инновациялық қызметінің көрсеткіштері талданды. Сипаттамалық статистика әдістерін қолдана отырып - деректерді визуализациялаудың графикалық әдістері, аналитикалық кестелер, статистикалық көрсеткіштерді есептеу, статистикалық салыстыру, - Қазақстанның өңдеу өнеркәсібі кәсіпорындарының 2009 жылдан 2022 жылға дейінгі инновациялық іс-әрекетінің серпіні зерттелді. Қазақстан Республикасы Стратегиялық жоспарлау және реформалар жөніндегі агенттіктің Ұлттық статистика бюросының статистикалық деректері негізінде он төрт жыл ішінде Қазақстанның өңдеу өнеркәсібі кәсіпорындарының 2009-2022 жылдарға арналған инновацияларды жүзеге асыруға жұмсаған шығындарының тиімділігі есептелген. Covid-19 пандемиясының Қазақстанның өңдеу өнеркәсібіндегі инновациялардың дамуына әсерін зерттелді. Өңдеу өнеркәсібі кәсіпорындарында инновациялық қызмет жүзеге асырылмауының себептері анықталды. Қазақстанның өңдеу өнеркәсібі кәсіпорындарының инновациялық қызметіне жүргізілген талдаудан сектордың ұлттық экономикада елеулі, алайда әлі де маңызды рөл атқарып отырғаны қорытынды жасалды. Статистикалық деректер саласында толық емес ақпаратпен байланысты олқылықтар байқалатынын атап өткен жөн. Мемлекет ҮИИДМБ, ИИДМБ-1, «Даму» ҚДҚ қолдау бағдарламалары шеңберінде инновациялық қызметті ынталандыру, өңдеуші өнеркәсіп кәсіпорындарын импортты алмастыру және дамыту жөнінде шаралар қабылдайды, сондай-ақ кейбір параметрлер бойынша жақсартуларға қол жеткізді.

Кілт сөздер: инновация, инновациялық қызмет, инновациялық өнім, инновациялық шығындар, өңдеуші өнеркәсіп, кәсіпорындар, COVID-19.

Ключевые слова: инновации, инновационная деятельность, инновационная продукция, затраты на инновации, обрабатывающая промышленность, предприятия, COVID-19.

Keywords: innovation, innovative activity, innovative products, innovation costs, manufacturing industry, enterprises, COVID-19.

Кіріспе. Жаһандану және шикізат ресурстарына бағаның жоғары белгісіздігі жағдайында қоғамның әлеуметтік-экономикалық дамуының негізгі драйвері өңдеу өнеркәсібі кәсіпорындарының нәтижелі инновациялық қызметі болып табылады. Инновациялық қызмет кәсіпорындарға өздерін нығайтуға және жаңа нарықтарға шығуға мүмкіндік береді. Инновациямен байланысты қызметті дамыту арқылы кәсіпорындар қосымша бәсекелестік артықшылықтарға ие болумен қатар ішкі нарықта өндіріс ауқымы шектеулі жағдайларда өндірілетін өнімнің сыртқы нарықтарға шығуына ықпал етуге қабілетті болады.

Қазақстанда іске асырылып жатқан инновациялық даму тұжырымдамалары мен жобалары өңдеу өнеркәсібі кәсіпорындарының инновациялық қызметін мемлекеттік қолдау және ынталандыру тетіктерін түбегейлі өзгертуді талап етеді.

Өңдеу өнеркәсібі кәсіпорындарының инновациялық қызметін талдау олардың инновациялық әлеуетін қалыптастыру мен дамыту инновациялық өнімді құру саласында тиісті жаңартуды және кәсіпорындардың инновациялық белсенділігін қолдаудың ұйымдастырушылық-экономикалық тетігін талап ететіндігін көрсетті.

Инновациялық даму тұжырымдамалары мен заманауи ғылыми әдебиетке шолу кәсіпорындарды инновациялылар қатарына жатқызудың іс жүзінде әмбебап көрсеткіштерінің жасалмағанын растады.

Кәсіпорындарды инновациялық деп атаудың критерийлерінің негізі: ҒЗТКЖ шығындары; жалпы көлемде инновациялық өнімнің үлесі; меншікті немесе сатып алынған зияткерлік меншік объектілерінің болуы; инновация әсері

Мақаланың мақсаты – Қазақстанның өңдеу өнеркәсібі кәсіпорындарының инновациялық қызметінің көрсеткіштері талдау.

Қазақстандағы өңдеуші өнеркәсіптің қазіргі жай-күйі мен даму үрдісін талдау: саланың дамуының негізгі сипаттамалары мен көрсеткіштерін зерттеу, өңдеуші өнеркәсіп салаларының кәсіпорындарындағы инновациялық іс-әрекетті талдау көзделеді. Сондай-ақ, Covid-19 пандемиясының Қазақстанның өңдеу өнеркәсібіндегі инновациялардың дамуына әсерін зерттеу керек.

Өңдеуші өнеркәсібі кәсіпорындарының инновациялық іс-әрекетін бағалаудың қолданылатын әдістер-сипаттамалық статистика әдістері: деректерді визуализациялаудың графикалық әдістері, аналитикалық кестелер, статистикалық көрсеткіштерді есептеу.

Әдебиеттік шолу. Ғылыми әдебиеттер мен халықаралық нормативтік-құқықтық актілерді талдай отырып, қазіргі уақытта «инновациялық іс-әрекет» ұғымын бірыңғай түсіндіру жоқ деп айтуға болады, зерттелген барлық анықтамалар бір-бірін толықтыру арқылы кәсіпорынның инновациялық іс-әрекетінің мәні мен мәнін толық ашады.

Осылайша, зерттеуде инновациялық іс-әрекет деп кәсіпорынның жағдайын нығайту және жаңа нарықтарға жылжыту, өнімнің сыртқы нарықтарға шығуына ықпал ететін қосымша бәсекелестік артықшылықтар алу мақсатында инновацияларды құруға және практикалық қызметке енгізуге бағытталған процесс түсініледі.

Кәсіпорындардың инновациялық іс-әрекеті мемлекет пен өнеркәсіп салаларының әлеуметтік-экономикалық дамуының ажырамас бөлігін құрайды, осыған байланысты бұл процесті тиімді ұйымдастыру мәселесі өзекті болып табылады.

Соңғы 25-35 жылда әлемдік экономикадағы құрылымдық өзгерістерді анықтаған негізгі факторлардың бірі инновациялардың рөлін арттыру болды. Бұл өзгерістерді белгілер жиынтығы бойынша екі топқа топтастыруға болады. Өзгерістердің бірінші тобы кәсіпорындардың инновациялық іс-әрекетіне, екінші тобы - мемлекеттің инновациялық саясатына қатысты [1,2]. Екі жағдайда да маңыздысы әрі өзектісі - өңдеуші өнеркәсібі кәсіпорындарының инновациялық қызметін мемлекеттік қолдау мен ынталандырудың тетіктерін, стратегиялық басымдықтары мен бағыттарын таңдау, қаржы ресурстарын инвестициялау, кооперация нысандарын таңдау және т.б. [3,4]. Біздің ойымызша, жоғарыда аталған мәселелер мүлдем жаңа мәселелерді қалыптастыру, сондай-ақ мұрагерлік экономикалық, саяси және әлеуметтік институттарды түбегейлі жетілдіру арқылы шешіледі. Бұл ғылыми әдебиетте жүргізілген талдауды растайды [5,6], бұл соңғы уақытта институттар мен институционалдық орта инновациялық экономиканың жұмысында маңызды рөл атқаратынын және инновациялар нарығы субъектілерінің өзара әрекеттесу тетіктерін дамытуға ықпал ететінін көрсетеді.

Негізгі бөлім (нәтижелер мен талқылау)

Әлемдік экономикалық дағдарыстар мен Covid-19 жаһандық пандемиясы бірінші кезекте ШОБ субъектілеріне теріс әсер етеді. Осыған байланысты ШОБ субъектілерінің қызметін қолдау және ынталандыру қазіргі жағдайда ерекше маңыздылық пен өзектілікке ие болады, өйткені кәсіпкерлік белсенділіктің төмендеуі ел бюджетіне салық түсімдерінің азаюына, жұмыс орындарының қысқаруына, инновацияларды құру және енгізу саласында өңдеуші өнеркәсіп кәсіпорындарының артта қалуына әкеп соғады.

2020 жылдың 11 наурызында Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымы коронавирустың жаңа түрі – COVID-19 пандемиясын жариялады, ал 2023 жылдың 5 мамырында төтенше жағдай режимі аяқталып, COVID-19 пандемиясының мәртебесі Жойылды деп жарияланды. COVID-19 пандемиясынан туындаған дағдарыс 3 жыл, 1 ай және 3 апта немесе 1150 күнге созылды.

COVID-19 пандемиясының Қазақстанның өңдеу өнеркәсібі кәсіпорындарының қызметіне әсерін зерттеу мақсатында 2022 жылдан 2019 жылға дейін саланың даму көрсеткіштерінің өзгеруіне салыстырмалы талдау жүргізілді.

Бұдан әрі өңдеу өнеркәсібі кәсіпорындарының инновациялық қызметінің көрсеткіштеріне талдау жүргізу қажет (1-кесте).

Қазақстанның өңдеу өнеркәсібі кәсіпорындарының инновациялық іс-әрекетінің серпіні*

Атауы	Жылдар													Өзгеріс, +/-		
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2022 / 2009	2022 / 2019
Кәсіпорындар саны, бірл.	4 848	4 800	4 660	3 561	3 272	3 588	4 440	4 367	4 377	4 319	4 216	4 154	4 179	4 421	-427	205
Инновациялары бар, Бірлік.	186	221	296	446	348	476	540	558	596	683	606	640	408	654	468	48
Инновациялық белсенділік деңгейі, %	3,8	4,6	6,4	12,5	10,6	13,3	12,2	12,8	13,6	15,8	14,4	15,4	12,9	14,8	11	0,4
Өндірілген инновациялық өнім көлемі, млн. теңге	82 597,40	142 166,80	235 962,70	379 005,60	498 806,80	471 675,50	253 288,20	318 091,90	628 050,00	815 036,9	818 854,6	1 489 913	1209259,1	1651985,4	1569388	833130,8
Сатылған инновациялық өнім көлемі, млн. теңге	76202,2	123801,8	178111,7	334572,4	423086	439146	241124	322468,8	662839	796454,4	764047,1	1484102,4	1181597,4	1581103,8	1504901,6	817056,7
ЖІӨ-дегі инновациялық өнімнің үлесі, %	0,49	0,65	0,84	1,22	1,39	1,19	0,62	0,68	1,15	1,32	1,18	2,11	1,44	1,59	1,1	0,41
Инновацияларды жүзеге асыруға арналған шығындар, млн. теңге	27819,7	183016	101246,5	151584,4	166605	203640	425332	1197723	617421	612284,4	248405	302 933,4	421 177,4	932139,9	904320,2	684991,0

* ҚР СЖРА ҰСБ деректері негізінде авторлармен құрастырылған

ҚР СШПР Ұлттық статистика бюросының деректері бойынша 2022 жылы статистикалық байқаумен Қазақстанның 4421 өңдеуші өнеркәсіп кәсіпорындары қамтылды. Оның ішінде 2022 жылы 654 кәсіпорын инновациялық қызметті жүзеге асырды, яғни өңдеуші өндіріс кәсіпорындарының инновациялық белсенділігі 14,8% құрады, 2009 жылы бұл көрсеткіш 3,8% құрады. 2022 жылы инновациялары бар кәсіпорындар саны 2009 жылмен салыстырғанда 468 бірлікке өсті.

Қазақстанның өңдеу өнеркәсібі кәсіпорындарының 14 жылдық зерттеу кезеңінде өндірілген және өткізген инновациялық өнімдерінің көлемі оң серпінге ие. Мәселен, 2022 жылы өндірілген инновациялық өнім көлемі 2009 жылмен салыстырғанда 1 569 388 млн.теңгеге ұлғайып, 1 651 985,4 млн. теңгені құрады. Осы кезеңде сатылған өнім көлемі 1 504 901,6 млн. теңгеге ұлғайды.

Covid-19 пандемиясынан туындаған дағдарыс кезінде Қазақстанның өңдеу өнеркәсібі кәсіпорындарының инновациялық қызметінің негізгі көрсеткіштерінің серпіні оң. Мәселен, 2022 жылы өңдеуші өндіріс кәсіпорындарының инновациялық белсенділігі 2019 жылмен салыстырғанда 0,4 п. т. артты, 2022 жылы 2019 жылмен салыстырғанда инновациялары бар кәсіпорындар саны 48 бірлікке артты. Алайда, 2021 жылы өңдеуші өнеркәсіп кәсіпорындарының инновациялық белсенділігі 12,9%-ға дейін төмендейтінін атап өткен жөн. Сондай-ақ, 2021 жылы Қазақстанның өңдеу өнеркәсібі кәсіпорындары өндірілген және сатқан инновациялық өнім көлемінің көрсеткіштері теріс үрдіске ие.

Қазақстанның шикізат тауарларының экспортына тәуелділігі және өңдеуші сектордағы шектеулі инновациялық қызметі экономиканы Covid-19 пандемиясы кезеңіндегі сыртқы күйзелістерге осал етті. Соңғы дағдарыстардың тәжірибесі Қазақстанға өзінің экономикалық тұрақтылығын арттыру және COVID-19-дан кейін қалпына келтіруді жеделдету үшін инновацияларды ынталандыру қажет екенін көрсетеді. 2008-2009 жылдардағы әлемдік қаржы дағдарысынан және 2015 жылы мұнай бағасының күрт төмендеуінен кейін Қазақстан экономикасы қалпына келді, бірақ өсім баяу болды. Біздің ойымызша, ғылыми зерттеулер мен әзірлемелерге инвестицияларды ұлғайту, қаржы жүйесін, әсіресе капитал

нарықтарын нығайту, сондай-ақ білім беруге жұмсалатын мемлекеттік шығыстарды ұлғайту Қазақстанның өңдеуші өндіріс секторындағы инновацияларды ілгерілету үшін маңызды мәнге ие.

Айта кету керек, Қазақстанның өңдеу өнеркәсібі кәсіпорындары өндірген инновациялық өнімнің ЖІӨ-дегі үлесі 2022 жылы 1,59% құрады және 2009 жылмен салыстырғанда 1,1 п. т.-ға өсті. Біздің ойымызша, Қазақстанның өңдеуші өндіріс кәсіпорындары өндірген инновациялық өнімнің төмен үлесінің негізгі себебі инновацияны жүзеге асыруға жұмсалатын шығындардың төмен тиімділігінде жатыр.

2022 жылы инновацияларды жүзеге асыруға жұмсалған шығындар 904 320,2 млн. теңгеге ұлғайды (2009 жылы – 27819 млн. теңге). Covid-19 пандемиясы кезінде, 2019 жылдан 2022 жылға дейін инновацияларды жүзеге асыруға жұмсалған шығындар 684 991 млн.теңгеге айтарлықтай өсті.

1-суретте Қазақстанның өңдеу өнеркәсібі кәсіпорындарының инновацияларды жүзеге асыруға жұмсаған шығындарының тиімділігін есептеу нәтижелері көрсетілген.

1-сурет. Қазақстанның өңдеу өнеркәсібі кәсіпорындарының 2009-2022 жылдарға арналған инновацияларды жүзеге асыруға жұмсаған шығындарының тиімділігі*

* ҚР СЖРА ҰСБ деректері негізінде авторлармен құрастырылған

1-суреттен 2022 жылы Қазақстанның өңдеу өнеркәсібі кәсіпорындарының инновацияларды жүзеге асыруға жұмсаған шығындарының тиімділігі небәрі 1,8 теңгені құрағанын көруге болады. Бұл Қазақстанның өңдеуші өнеркәсіп кәсіпорындарының инновацияны жүзеге асыруға салған 1 теңгесі 2022 жылы небәрі 1,8 теңгеге өтелгенін білдіреді. 2015 және 2016 жылдары Қазақстанның өңдеу өнеркәсібі кәсіпорындарының инновациялық қызметінің қаралып отырған кезеңдегі шығыны барынша жоғары болды, инновацияны жүзеге асыруға жұмсалған шығындардың тиімділігі 0,6 және 0,3 теңгеге дейін төмендеді, яғни 1 салынған теңге осы жылдары тиісінше 60 және 30 тиынға шығын әкелді. 2015 және 2016 жылдары қазақстандық кәсіпорындар енгізген инновациялардан келтірілген шығындардың жалпы сомасы 2,1 млрд. теңгені құрады. Бұл процестер 2009 және 2014 жылдары теңгенің құнсыздануымен шартталған, өйткені инновацияларды жүзеге асыруға арналған жабдықтар мен материалдар шетелден сатып алынған. 2009 жылдан 2016 жылға дейінгі кезеңде өңдеуші өнеркәсіп салаларын қолдаудың бірқатар мемлекеттік бағдарламалары (ҮИИДМБ, ИИДМБ-1, «Даму» КДҚ бағдарламалары) іске асырылды, бұл 2017 жылдан бастап Қазақстанның өңдеуші өнеркәсіп кәсіпорындарының инновацияларды жүзеге асыруына жұмсалатын шығындардың тиімділігін арттыруға әкелді. Өңдеуші өндірістегі инновацияларға жұмсалатын шығындар тиімділігінің ең жоғары мәні 2020 жылы - 4,9 теңге болды. Алайда, COVID-19 пандемиясының дағдарысы инновациялық процестерге теріс әсер етті, бұл өңдеуші өнеркәсіп кәсіпорындарының инновацияларды жүзеге асыруына жұмсалатын шығындардың тиімділігін 2021 жылы 2,9 теңгеге, 2022 жылы 1,8 теңгеге дейін төмендетуге алып келді.

Қазақстанның өңдеу өнеркәсібі кәсіпорындарының инновацияларды жүзеге асыруға жұмсаған шығындарының төмен тиімділігі туралы тұжырымдар мұндай қызметтің мемлекеттік қолдау бағдарламаларына тәуелділігі туралы болжам жасауға мүмкіндік береді және оны шектейтін факторларды іздеуді өзектендіреді.

2-суретте 2022 және 2019 жылдарға арналған инновациялық қызметті шектейтін факторларды бағалау бойынша кәсіпкерлердің пікірлерін бөлу туралы Қазақстанның Ұлттық статистика бюросының деректері келтірілген.

2-сурет. Өңдеу өнеркәсібі кәсіпорындарында инновациялық қызмет жүзеге асырылмауының себептері, 2022 және 2019 жылдар*

* ҚР СЖРА ҰСБ деректері негізінде авторлармен құрастырылған

Сонымен, кәсіпкерлердің пікірінше, COVID-19 пандемиясына дейін және одан кейінгі инновациялық қызметті шектейтін ең маңызды факторлар:

- инновацияға сұраныстың болмауы;
- қаржы ресурстарының тапшылығы;
- бұрынғы инновациялар инновациялық қызметті жүзеге асыруға кедергі келтіреді;
- жоғары Инновациялық шығындар;
- нарықтағы инновациялық өнімге сұраныстың белгісіздігі;
- кадрлардың болмауы.

Қорытынды. Қазақстандағы өңдеуші өнеркәсіп кәсіпорындарының инновациялық қызметінің негізгі көрсеткіштеріне жүргізілген талдау мыналарды көрсетті:

- өңдеуші өнеркәсіп кәсіпорындарының инновациялық белсенділік деңгейінің көрсеткіші бойынша Қазақстан әлемнің жетекші экономикаларынан (Германия – 70%, Канада – 65%, Бельгия – 60%, Франция, Финляндия – 55-57%), сондай-ақ Шығыс және Орталық Еуропа елдерінің көпшілігінен – 30-40 төмен%;

- Covid-19 пандемиясынан туындаған дағдарыс кезінде Қазақстанның өңдеу өнеркәсібі кәсіпорындарының инновациялық қызметінің негізгі көрсеткіштерінің серпіні оң бағыт алды. Мәселен, 2022 жылы өңдеуші өндіріс кәсіпорындарының инновациялық белсенділігі 2019 жылмен салыстырғанда 0,4 п.т. артты, 2022 жылы 2019 жылмен салыстырғанда инновациялары бар кәсіпорындар саны 48 бірлікке артты. Алайда, 2021 жылы өңдеуші өнеркәсіп кәсіпорындарының инновациялық белсенділігі 12,9%-ға дейін төмендейтінін атап өткен жөн. Сондай-ақ 2021 жылы Қазақстанның өңдеу өнеркәсібі к

э - Қазақстанның өңдеу өнеркәсібі кәсіпорындары өндірген инновациялық өнімнің ЖІӨ-дегі үлесі 2022 жылы 1,59% құрады және 2009 жылмен салыстырғанда 1,1 п. т.-қа ұлғайды. Біздің ойымызша, Қазақстанның өңдеуші өндіріс кәсіпорындары өндірген инновациялық өнімнің төмен үлесінің негізгі себебі инновацияны жүзеге асыруға жұмсалатын шығындардың төмен тиімділігінде жатыр. Қазақстанның өңдеу өнеркәсібі кәсіпорындарының инновацияларды жүзеге асыруға жұмсаған шығындарының төмен тиімділігі туралы тұжырымдар мұндай қызметтің мемлекеттік қолдау бағдарламаларына тәуелділігі туралы болжам жасауға мүмкіндік береді және оны шектейтін факторларды іздеуді өзектендіреді;

н - Covid-19 пандемиясына дейін және одан кейін өңдеуші өнеркәсіп кәсіпорындарында инновациялық қызмет жүзеге асырылмауының негізгі себептері анықталды: инновацияларға сұраныстың болмауы; қаржы ресурстарының жетіспеушілігі; бұрынғы инновациялар инновациялық қызметті жүзеге асыруға кедергі келтіреді; жоғары инновациялық шығындар; инновациялық өнімдерге нарықтағы сұраныстың белгісіздігі; қажетті кадрлардың болмауы.

ӘДЕБИЕТТЕР

1. Kurmanov N., Tolysbayev B., Aibossynova D., Parmanov N. Innovative activity of small and medium-sized enterprises in Kazakhstan and factors of its development // *Economic Annals - XXI*. – 2016. – №. 158. – P. 57-61.
2. Kurmanov N., Beisengaliyev Y., Bayandin M., Syzdykova E., Tolysbayeva M. Innovative development of Kazakhstan's raw material (oil and gas) regions: multifactorial model for empirical analysis // *International Journal of Energy Economics and Policy*. – 2022. – Т. 12. – №. 4. – P. 131-140.
3. Baymmamadli N. How to increase efficiency at manufacturing firms: expanding innovation activities // *Economic and Social Development: Book of Proceedings*. – 2020. – № 4. – P. 440-446.
4. Kurmanov N., Aliev U., Suleimenova S. Analysis of the efficiency of innovation management in the countries of the Eurasian Economic Union // *Polish Journal of Management Studies*. – 2019. – Т. 19. – №. 1. – P. 204-214.
5. Nielsen G. Determinants of cross-national entrepreneurial activity // *Journal of Politics and Society*. – 2014. – Vol. 25, Issue 2. – P. 46-72.
6. Anokhin S., Schulze W.S. Entrepreneurship, innovation, and corruption // *Journal of Business Venturing*. – 2008. – Vol. 24, №5. – P. 465-476.

REFERENCES

1. Kurmanov N., Tolysbayev B., Aibossynova D., Parmanov N. Innovative activity of small and medium-sized enterprises in Kazakhstan and factors of its development // *Economic Annals - XXI*. – 2016. – №. 158. – P. 57-61.
2. Kurmanov N., Beisengaliyev Y., Bayandin M., Syzdykova E., Tolysbayeva M. Innovative development of Kazakhstan's raw material (oil and gas) regions: multifactorial model for empirical analysis // *International Journal of Energy Economics and Policy*. – 2022. – Т. 12. – №. 4. – P. 131-140.
3. Baymmamadli N. How to increase efficiency at manufacturing firms: expanding innovation activities // *Economic and Social Development: Book of Proceedings*. – 2020. – № 4. – P. 440-446.
4. Kurmanov N., Aliev U., Suleimenova S. Analysis of the efficiency of innovation management in the countries of the Eurasian Economic Union // *Polish Journal of Management Studies*. – 2019. – Т. 19. – №. 1. – P. 204-214.
5. Nielsen G. Determinants of cross-national entrepreneurial activity // *Journal of Politics and Society*. – 2014. – Vol. 25, Issue 2. – P. 46-72.
6. Anokhin S., Schulze W.S. Entrepreneurship, innovation, and corruption // *Journal of Business Venturing*. – 2008. – Vol. 24, №5. – P. 465-476.

Әділбекұлы М., Сатбаева А.Ж., Бабажанова Ж.А., Айтходжаева Г.И.

АНАЛИЗ ПОКАЗАТЕЛЕЙ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ ОБРАБАТЫВАЮЩЕЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ КАЗАХСТАНА

Аннотация

В статье проанализированы показатели инновационной деятельности предприятий обрабатывающей промышленности Казахстана. С использованием методов описательной статистики - графические методы визуализации данных, аналитические таблицы, расчет статистических показателей, - исследована динамика показателей инновационной деятельности предприятий обрабатывающей промышленности Казахстана с 2009 год по 2022 год. На основе статистических данных Бюро национальной статистики Республики Казахстан Агентства по стратегическому планированию и реформам за 14 лет рассчитана эффективность затрат на осуществление инноваций предприятиями обрабатывающей промышленности Казахстана. Выявлены причины, по которым не осуществлялась инновационная деятельность на предприятиях обрабатывающей промышленности. Сделан вывод что обрабатывающий сектор экономики играют в национальной экономике существенную, однако все еще недостаточно важную роль. Следует отметить, что в сфере статистических данных наблюдаются пробелы, связанные с неполной информацией. Государство в рамках ГПФИИР, ГПИИР-1, программ поддержки от ФРП «Даму» принимает меры по стимулированию инновационной деятельности, импортозамещению и развитию предприятий обрабатывающей промышленности, а также по некоторым

параметрам добилось улучшений. Статья предназначена для исследователей, специалистов в сфере обрабатывающего производства Казахстана.

Adilbekuly M., Satbayeva A., Babazhanova Zh., Aitkhojayeva G.

**ANALYSIS OF INNOVATION ACTIVITY INDICATORS
OF MANUFACTURING INDUSTRY ENTERPRISES IN KAZAKHSTAN**

Annotation

The article analyzes the indicators of innovative activity of manufacturing enterprises in Kazakhstan. Using descriptive statistics methods - graphical methods of data visualization, analytical tables, calculation of statistical indicators - the dynamics of indicators of innovative activity of enterprises in the manufacturing industry of Kazakhstan from 2009 to 2022 was studied. Based on statistical data from the Bureau of National Statistics of the Republic of Kazakhstan of the Agency for Strategic Planning and Reforms for 14 years, the cost effectiveness of innovations by manufacturing enterprises in Kazakhstan was calculated. The reasons why innovative activities were not carried out at manufacturing enterprises were identified. It is concluded that the manufacturing sector of the economy plays a significant, but still insufficiently important role in the national economy. It should be noted that there are gaps in statistical data due to incomplete information. The state, within the framework of SPFIID, SPIID-1, support programs from the Damu Fund, is taking measures to stimulate innovation, import substitution and the development of manufacturing enterprises, and has also achieved improvements in some parameters. The article is intended for researchers and specialists in the field of manufacturing in Kazakhstan.

